

جهش علم و فناوری در ایران و جایگاه مراکز اطلاع‌رسانی در پشتیبانی از آن

اطلاعات
علم و فناوری

فصلنامه علمی پژوهشی
پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات ایران
شاپا (جایی) ۵۲۰۶-۱۷۳۵
شاپا (الکترونیکی) ۵۵۸۳-۲۰۰۸
نمایه در LISA و SCOPUS
<http://jlist.irandoc.ac.ir>
دوره ۲۵ | شماره ۳ | صص ۳۴۵-۳۴۷
بهار ۱۳۸۹

شواهد نشان می‌دهد که رشد علم و فناوری در دهه اخیر در ایران، نسبت به گذشته بسیار قابل ملاحظه بوده است. دانشمندان و پژوهشگران ایرانی توانسته‌اند برگستره و عمق پژوهش‌های خود بیفزایند و در میان دیگر کشورهای در حال رشد، از جایگاهی برتر برخوردار شوند. به نظر می‌رسد که این حرکت به صورت جهشی شکل گرفته و در حال تداوم و به نتیجه رسیدن است. پیداست که حاصل آن نیز کم کردن فاصله با کشورهای است که در میان جوامع در حال توسعه، رتبه برتر دارند. بدون تردید رسیدن به این نقطه و حتی عبور از آن بدون وجود زیرساخت اطلاع‌رسانی و خدمات اطلاع‌رسانی ممکن نبوده و نیست. همچنین به جرأت می‌توان گفت که حفظ نرخ رشد علم و فناوری که در حال حاضر در حال تحقق است، بدون دسترسی به انواع پایگاه‌های اطلاعاتی داخلی و خارجی امکان‌پذیر نیست.

براین اساس باید نتیجه گرفت که صرف بودجه بیش‌تر برای توسعه زیرساخت‌های اطلاعاتی کشور، کاملاً توجیه‌پذیر است. همچنین می‌توان از این بحث دفاع کرد که تاسیس و تقویت جدی انواع مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌های دانشگاهی و تخصصی باید در اولویت برنامه‌های توسعه کشور قرار گیرد، زیرا اکنون این امر کاملاً پذیرفته شده که اطلاعات و دانش دارای ارزش افزوده است و سرمایه‌گذاری در این زمینه، امری کاملاً ضروری است. نتایج بسیاری از پژوهش‌ها نشان داده که بین چندی و چونی خدمات اطلاع‌رسانی در هر کشور و رشد علمی، صنعتی، اقتصادی، آموزشی، و ... رابطه مستقیم و تنگاتنگ وجود دارد. بی‌دلیل نیست که خدمات اطلاعاتی به یک صنعت و تجارت تبدیل شده و بخش خصوصی وارد آن گشته است.

در دهه گذشته، توجه به دو مرکز اطلاع‌رسانی ملی یعنی «پژوهشگاه علوم و فناوری اطلاعات» و «مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری» توانسته به

شکل عینی و عملی، اثربخشی و کارآمدی سرمایه‌گذاری در حوزه اطلاع‌رسانی و فناوری اطلاعات را نمایان کند. محول‌شدن وظایف ملی از قبیل ایجاد نظام اطلاع‌رسانی علوم و فناوری، ایجاد انواع پایگاه‌های اطلاعاتی از جمله پایگاه جامع پایان‌نامه‌ها، پایگاه استنادی جهان اسلام، پایگاه مقاله‌های متن کامل فارسی و مانند آن‌ها نشان‌دهنده اهمیت و ضرورت چنین امکاناتی از یکسو و نیز توانمندی چنین مراکزی از سوی دیگر است. به نظر می‌رسد که در آینده نزدیک، این مراکز در سطح منطقه‌ای و بین‌المللی از جایگاه بهتری برخوردار شوند.

آنچه که در بطن این تحولات نیازمند توجه بیش‌تر است، پرداختن به نیروی انسانی متخصص در حوزه‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی و نیز فناوری اطلاعات است. بدون تردید، رسیدن به پیشرفت‌های کنونی و کسب پیشرفت‌های بیش‌تر مدیون تخصصانی است که در زمینه‌های مختلف کتابداری، اطلاع‌رسانی، مدیریت و فناوری اطلاعات دارای تخصص، تجربه و دانش هستند. به نظر می‌رسد که با محول‌شدن وظایف گسترده‌تر در سطح ملی، منطقه‌ای و بین‌المللی به این مراکز و نیاز به شکل‌دادن به انواع خدمات جدید، لازم است توجه بیش‌تری به نیروی انسانی متخصص شود؛ اینان هستند که با دانش و تخصص خود بر ارزش افزوده اطلاعات و در نتیجه بر تولید علم در کشور می‌افزایند. شواهد نشان می‌دهد که تفاوت در میزان موفقیت مراکز اطلاع‌رسانی در واقع مربوط به تفاوت در چندی و چونی نیروی انسانی آن‌ها است. چنانچه عزم آن داشته باشیم که حرکت جهشی خود را برای رسیدن به جایگاه بهتر در تولید علم و ارائه خدمات اطلاع‌رسانی ادامه دهیم، چاره‌ای جز آن نداریم که توجه جدی‌تری به توسعه مراکز اطلاع‌رسانی و کتابخانه‌ها، بویژه به نیروی انسانی متخصص آن‌ها مبذول کنیم. این، راهی آزموده شده است: جهش به نیرویی فراتر از حد متعارف نیاز دارد.

سید رحمت‌الله فتاحی